

De spanning tussen recht en respect

Hoe het recht dierenwelzijn kan helpen

Boris van Oirschot, onderzoeker dierenwelzijn

Is dierenwelzijn gebaat met het vastleggen van wetten of is het meer een bewustzijnskwestie van respect en gewoon fatsoen? Met andere woorden, hoe kunnen geschreven en ongeschreven regels op elkaar worden afgestemd? Marieke de Vrij, intuïtief medium, en haar begeleiders hebben een dierenrechtenverklaring opgesteld. Deze rechten dienen als impuls om het samenleven tussen mens en dier zo vorm te geven dat wederzijdse leefvormen in acht worden genomen. Een korte uitleg met overwegingen daarop van prof. mr. Dirk Boon, hoogleraar Dier & Recht aan de Universiteit Utrecht.

Waarom een dierenrechtenverklaring?

Verschillende groeperingen pleiten er regelmatig voor om dieren op te nemen in de cirkel van gelijkwaardigheid. Nadat dit met slaven, vrouwen en kinderen is gebeurd, is het nu tijd voor een Universele Verklaring van de Rechten van het Dier. Veel mensen zijn verbolgen over het feit dat de integriteit van het dier en zijn welzijn in de loop van de jaren steeds meer ondergeschikt zijn gemaakt aan economische belangen. De ruim vijftig gevallen van BSE, de MKZ crisis, varkenspest en andere catastrofes hebben ons de keerzijde getoond van de geavanceerde Nederlandse landbouw. Om erger te voorkomen verdienen (landbouwhuis)dieren een betere status in onze samenleving.

Rechten voor dieren dus, als een goede aanzet om te kijken hoe het dier in zijn wezenskenmerken het beste tot zijn recht kan komen. Maar over hoe die rechten dan precies kunnen helpen in het gelijkwaardiger maken van de samenleving tussen mens en dier zijn de meningen verdeeld. We weten eigenlijk niet goed wat dieren nu belangrijk vinden. Boon gruwelt van veel gebruikte termen als intrinsieke waarde, respect en natuureigen: "Die blinken vooral uit in vaagheid." Zou het niet handig zijn als we het de dieren konden vragen? Marieke de Vrij stelt dat als mensen intuïtief gaan communiceren met landbouwhuisdieren, er vanzelf een respectvollere houding zal ontstaan naar de dieren toe. Ze verplaatste zich in landbouwhuisdieren en verwoordde wat ze daar meemaakte (zag, hoorde en voelde) in een dierenrechtenverklaring.

Grond-Rechten van het Gedomesticeerde Dier

Marieke de Vrij heeft de afgelopen jaren veel intuïtieve informatie doorgegeven over de reden van crises onder Nederlandse landbouwhuisdieren. Tijdens zulke sessies kruipt ze als het ware in de huid van het dier en maakt contact met het collectieve veld van de soort. Dit voelde zo verschrikkelijk dat ze besloot om

een dierenrechtenverklaring op te stellen. Marieke spreekt in lange, ingewikkelde zinnen. Een paar keer overlezen helpt om ze beter te begrijpen: "In deze tijd van veel juridisch opgestelde rechten is de rechtspraak niet bij machte de hartsgesteldheid van mensen blijvend te beïnvloeden. Rechten kunnen mensen helpen om bewustzijn te creëren. Door de innerlijke rechtvaardigheid van het hart te vergroten in overeenstemming met de maatschappelijke behoeften kan de intrinsieke waarde van het dier gewaarborgd worden en de positie van het dier ten opzichte van de mens weer dierwaardig zijn."

Hiermee zegt Marieke dat het formuleren van rechten helpt om tot kristallisatie te komen van ons eigen bewustzijn. Het helpt om onze omgang met dieren aan te passen zoals we dat vanuit ons hart zouden willen. Rechten dienen dus als een soort smeermiddel om mens en dier in gelijkwaardigheid te laten samenleven. "Dieren zijn in hoge mate afhankelijk van onze gedragingen jegens hen. De onvolkomenheid van de hartsgesteldheid in mensen maakt dat dieren zich bijzonder lijdzaam kunnen gedragen wanneer mensen hen niet met open hart ontmoeten." Marieke zegt hiermee dat mens en dier met elkaar verbonden zijn in onderlinge samenhang en afhankelijkheid en van elkaar kunnen leren: "Groot probleem," zegt Marieke verontrust, "is dat deze onderlinge samenhang en verbondenheid op grote schaal zijn verbroken in het collectieve veld, met alle catastrofes en ziektes van dien."

Om een idee te geven van de 22 door Marieke opgestelde rechten geef ik hieronder een zeer verkorte opsomming. Deze 'grond-rechten' zijn afgestemd op het wezen van het dier in samenhang met de taak en positie ten opzichte van de mens. Het dier heeft het recht op...

1. ... zichzelf aanwezig weten op aarde, en zich daarmee goed te weten.

2. ... het uiten van de natuurlijke evolutiedrang, het leven een eigen invulling te kunnen geven.
3. ... om binnen een natuurlijke groepsstructuur de eigen rechten te verkennen.
4. ... een omgeving waarin het telepathisch contact van dieren onderling niet verstoord wordt.
5. ... gezond water en voedsel, dat natuureigen, zelf gevonden is.
6. ... een zelfgoedgekeurde levensloop, inclusief partnerkeuze.
7. ... om op soortspecifieke wijze tot rouwverwerking te komen.

Mooi gekozen formuleringen, maar wat kan onze maatschappij en eventueel de overheid er praktisch mee doen? Kunnen ze in ons wetboek worden opgenomen? Deze vragen werden voorgelegd aan Dirk Boon, advocaat en de eerste en enige hoogleraar Dier en Recht ter wereld.

De rol van het recht

Zijn oordeel was kort en krachtig: een jurist kan er helemaal niets mee. "Die mooi geformuleerde rechten zou ik de dieren graag toewensen, maar mevrouw De Vrij heeft niet in de gaten wat juridische rechten zijn. Haar invalshoek staat ver af van de alledaagse rechtstoepassing. Deze is namelijk gerelateerd aan belangen." Als individu, dus ook als dier, heb je dus nooit meer rechten dan dat je belangen hebt. Waar zou de overheid dan de bevoegdheid vandaan moeten halen om zich te bemoeien met het eigendom van de dieren? "Recht is een constructie, bedoeld als smeermiddel om interactie tussen mensen voorspoedig te laten verlopen. Bovendien is het dier juridisch gezien wettelijk beschermd sinds 1992 met de invoering van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD)." Boon bedoelt hiermee artikel 36, 1e lid: Het is verboden zonder redelijk doel, of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroor-

zaken, dan wel gezondheid of welzijn van het dier te benadelen.

“Omdat je in het recht,” vervolgt Boon zijn betoog, “eigenlijk niet meer of minder kan hebben dan gewaarborgd zijn, is de rol van het recht qua dierenwelzijn met dit prachtige wetsartikel in feite dus uitgespeeld. Het is nu aan ieder van ons om te zorgen dat dit recht voor dieren in de praktijk kan functioneren. Daarna komt het recht vanzelf wel weer bovendien, als haar tekortkomingen bloot komen te liggen.” Het opbouwen van een intuïtief respect voor dieren onder mensen is duidelijk niet wat Boon voor zich ziet bij het formuleren van dierenrechten.

Dierenrecht als volksbeweging

Boon: “De mens verricht een heleboel handelingen die ten nadele zijn van het dier. Hier kan het recht niets aan doen. Net als bij de emancipatiebeweging zal de actie van onderop moeten komen. Het recht is niet meer dan een voordeur van de werkelijke activiteiten die moeten worden verricht. Artikel 36, 1e lid geeft mensen zoals u en ik de mogelijkheid sancties te kunnen stellen. Als we nu eens met elkaar gaan zorgen dat dit artikel in de praktijk kan functioneren, dan kunnen bepalingen zoals de grond-rechten van het gedomesticeerde dier hun kracht bewijzen. Gewoon door consequent en consciëntieus vragen te stellen aan onze medemens over hoe ze met dieren omgaan:

- Waarom verkoopt deze winkel dierenvriendelijke kooien?
- Heeft u wel een redelijk doel om deze Franse Bulldog te houden?
- Weet u wel wat de erfelijke gebreken zijn bij dit ver doorgefokte ras?”

Laat het duidelijk zijn dat Boon niets van agressieve dierenactivisten moet hebben: “Die zijn alleen maar tegen, terwijl we juist de dialoog moeten aangaan.” Namelijk, op grond van GWWD art. 37 kan je je niet ontdoen van

het eigendom van een dier en moet je het de nodige verzorging bieden. Boon klinkt stellig en valt enthousiast van het ene voorbeeld in het andere: “De mens zal zijn gedrag drastisch moeten veranderen om de dieren te kunnen sparen. Dieren zijn veel te goedkoop, dus worden ze vaak onnadenkend aangeschaft. Zo is de vraag naar uilen flink gestegen sinds de Harry Potter-rage. Mensen die met een schorpioen in een doosje rondlopen om anderen mee te imponeren moeten worden uitgejouwd tot en met.”

Een advocaat kun je beter niet inschakelen, zegt Boon, al wil hij flink wat van de prijs afdoen. “Het zijn onmogelijke zaken omdat de dierenbeschermingswetgeving met krochten aan elkaar hangt. Iedereen kan aangifte gaan doen bij de politie. Die zal er nog nooit van hebben gehoord, maar door de hele gemeente (krant, lokale Dierenbescherming, gerechtshof) in te schakelen komt er wel beweging op gang en zullen de eigenaren leren goed met hun dieren om te gaan. Nee, dierenbescherming zal niet functioneren zolang mensen zich niet op hun gevoeligheden laten betrapten. Zo ging dat ook met het roken in onze samenleving. Dertig jaar geleden zag je op TV veel mensen paffen, daar zijn we toch mooi vanaf gekomen.”

Respect het echte recht?

Boon wil dus dat mensen elkaar individueel aanspreken over hoe zij met dieren omgaan. Dit geldt ook voor de omgang met landbouwhuisdieren, die voor de gemiddelde mens mooi verborgen worden gehouden. Hij is van mening dat we het beste maar terughoudend kunnen zijn, zeker zolang we niet weten hoe we de belangen van het dier kunnen bepalen: “In het milieurecht wordt het stand still beginsel gehanteerd. Hierbij mogen mogelijk schadelijke stoffen niet in het milieu worden geïntroduceerd.” Ook met de dieren zouden we geen weddenschappen moeten aangaan, filosofeert Boon. Landbouwhuisdieren zijn in de

loop van de tijd steeds verder opgenomen in onze maatschappij. Van deze wederzijdse afhankelijkheid is de mens zich (nog) maar weinig bewust. Wij hebben nauwelijks contact meer met de werkelijke betekenis die het dier heeft voor de mens en op bewust niveau is vaak de band met het dier verbroken. Om de positie van het dier hier op aarde weer dierwaardig te laten zijn is het noodzakelijk dat de mens zijn taak als rentmeester, als behoeder van de dieren, weer op zich neemt. Zowel Boon als De Vrij zijn hier voorstander van.

Zover is het echter nog lang niet. Boon vindt bij bedrijfsbezoeken regelmatig een strijd waarbij het dier onderop ligt. In de toekomst hoopt hij vaker een coöperatieve houding te ontmoeten, zoals dat ook binnen milieu- en natuurbescherming gebeurt: “Ik zou zo graag een boer horen zeggen dat hij er wel voor zal zorgen dat zijn dierenwelzijn in orde is.” De biologisch-dynamische landbouw vindt Boon geweldig. Althans, de uitgangspunten, want de uitingvorm vindt hij nogal stoffig aanspreken op onze zonden: “De manier om iets aan dierenwelzijn in de landbouw te doen is via ons consumptiepatroon. De consument wil gezellige, zonnige producten kopen die op een gezonde manier tot stand zijn gekomen. Laten we gewoon menselijk zijn en dat gedoe om de cm2 achterwege laten. Het zal de dieren worst wezen. De wetten die er liggen te gebruiken om fatsoenlijke omstandigheden te creëren, is waar dieren echt recht op hebben.” En deze respectvolle omstandigheden zijn precies die, welke Marieke de Vrij met haar dierenrechtenverklaring heeft willen omschrijven. ■

Reacties en vragen om meer informatie zijn van harte welkom op:
boirschot@milieubewustzijn.nl